

ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КРУПНОКАЛІБЕРНИХ КУЛЕМЕТІВ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією проти України у 2022 році, спричинила істотну трансформацію принципів ведення сучасних бойових дій. Зростання ролі малих штурмових груп, застосування великої кількості безпілотних літальних апаратів, посилення дистанційності вогневого ураження та особлива увага до мобільності підрозділів сформували нову тактичну реальність. У цих умовах крупнокаліберні кулемети калібру 12,7 мм отримали значно ширше застосування, ніж у конфліктах попередніх десятиліть, і стали одним із ключових засобів підсилення піхоти, оборонних позицій, мобільних груп та протидії сучасним загрозам.

Крупнокаліберні кулемети, такі як Browning M2HB, НСВ «Утёс» та ДШКМ, використовуються українськими силами як універсальні вогневі системи завдяки поєднанню потужності, далекобійності та можливості ураження різних типів цілей. За даними аналітичного центру RUSI, крупнокаліберна зброя є важливим компонентом бойових порядків під час оборони, прикриття маневру, стримування штурмових підрозділів противника та боротьби з повітряними цілями на малих висотах. Подібні висновки містяться і в публікаціях RAND Corporation та The Military Balance (IISS), які наголошують на зростанні ролі стрілецької зброї великого калібру в умовах насичення поля бою безпілотниками та мобільними платформами.

В оборонних діях крупнокаліберні кулемети застосовуються для створення потужних вогневих рубежів, придушення штурмових груп та переривання атак противника на середніх і великих дистанціях. Український досвід показав, що навіть один підготовлений розрахунок із ККК може знизити темп наступальних дій противника завдяки щільному вогню та великій ефективній дальності. У

структурі укріплених районів кулемети розміщуються так, щоб забезпечувати перехресне ураження секторів, фланговий вогонь та прикриття проміжків між опорними пунктами. Маскування таких позицій є критично важливим, адже противник активно застосовує артилерію, кориговану БПЛА, та далекобійні засоби ураження.

У наступальних діях крупнокаліберні кулемети виконують роль засобу забезпечення вогневого домінування та прикриття висування піхотних підрозділів. Вони ефективні під час придушення вогневих точок противника, нейтралізації його спостережних пунктів та знищення легкоброньованої техніки. В умовах відкритої місцевості ККК створюють потужний вогневий коридор, який дозволяє штурмовим групам просуватися, зменшуючи ризики під час маневру.

Особливого поширення набули мобільні вогневі платформи, на яких установлені крупнокаліберні кулемети. Йдеться про пікапи, броневантажівки та баггі, що дають змогу швидко змінювати позицію, здійснювати короткочасні вогневі нальоти та вести бій у динамічних умовах. Видання Business Insider у 2025 році повідомляло про значне зростання потреби України у кулеметах Browning M2 саме через їхню ефективність у мобільних групах, що борються з легкоброньованими цілями та безпілотниками. Такий підхід відповідає концепції «стріляй і змінюй позицію», що стала стандартом у підрозділах, яким доводиться діяти під загрозою безперервної артилерійської розвідки противника.

Важливою сферою застосування крупнокаліберних кулеметів стала боротьба з безпілотними апаратами. Хоча ці системи не є спеціалізованими засобами ППО, їхня висока енергія кулі, можливість створення трасуючого «віяла» та велика дальність дозволяють ефективно знищувати або принаймні порушувати роботу ворожих БПЛА. RUSI зазначає, що багато українських підрозділів інтегрували тепловізійні та цифрові приціли на кулеметах, що значно підвищило ефективність роботи по повітряних цілях, особливо в темний час доби. ККК застосовуються проти FPV-дронів, розвідувальних безпілотників, баражуючих боєприпасів та низько літаючих апаратів середньої дальності.

Застосування крупнокаліберних кулеметів на українському театрі бойових дій має свої територіальні особливості. В умовах міської забудови кулемети доцільно розміщувати на флангах вулиць, на дахах або у внутрішніх двориках, де вони можуть забезпечувати ефективний контроль підступів. У промислових районах ККК дають змогу блокувати рух противника між укриттями та будівлями. У степових районах вони забезпечують придушення противника на великій дальності та створюють умови для роботи штурмових груп і протидії ворожим дронам. Лісопосадкові зони вимагають особливої уваги до маскуванню і коротких вогневих нальотів.

Попри очевидні переваги, використання крупнокаліберних кулеметів має низку обмежень. Важка маса зброї та боєприпасів обмежує мобільність, а інтенсивна стрільба швидко демаскує позицію. Висока витрата боєприпасів вимагає добре організованої логістики, а також підготовленого персоналу. Дослідження Міністерства оборони Литви (Plokšto & Demeško, 2015) наголошують на тому, що ефективність таких систем безпосередньо залежить від підготовки розрахунків, якості інженерного обладнання позицій та ступеня взаємодії із засобами розвідки.

Для підвищення ефективності застосування крупнокаліберних кулеметів українським підрозділам необхідно приділяти увагу вдосконаленню підготовки, інтеграції з повітряною розвідкою та використанню сучасних оптичних систем. Важливо, щоб кулеметні розрахунки діяли в кооперації з БПЛА, мінометними підрозділами, протитанковими засобами, а також використовували стандартизовані мобільні платформи, що дозволяють швидко здійснювати маневр. Посилення маскуванню, інженерного обладнання позицій, оптимізація логістики боєприпасів та підвищення тактичної гнучкості залишаються ключовими умовами успішного застосування цієї зброї в умовах сучасної війни.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що крупнокаліберні кулемети відіграють визначальну роль у структурі вогневих засобів оборони України. Вони поєднують універсальність, мобільність і вогневу потужність, що робить їх особливо цінними в умовах динамічного, технологічно насиченого та багатовимірного конфлікту. Досвід бойових дій 2022–2025 років підтверджує,

що ця категорія зброї зберігає свою актуальність і надалі, за умови модернізації та відповідної підготовки, залишатиметься важливим інструментом на полі.

Список використаних джерел:

1. Watling, J. (2024). Tactical Developments in the Third Year of the Russo–Ukrainian War. Royal United Services Institute (RUSI).
2. Business Insider (2025). Ukraine’s war surges demand for a 100-year-old heavy machine gun FN Browning M2.
3. Plokšto, A., & Demeško, A. (2015). Armaments used in the Ukrainian conflict 2014–2015. Ministry of National Defence of Lithuania.
4. International Institute for Strategic Studies (IISS). (2023–2024). The Military Balance.
5. NATO Standardization Office. (2021–2024). Small Arms and Support Weapons Tactical Employment Guidelines.
6. U.S. Department of Defense. (2022–2024). Joint Light Infantry Tactics Manual (extracts on HMG employment).
7. Ukrainian MoD briefings (2022–2024) — відкриті оперативні зведення щодо застосування стрілецького озброєння та засобів підтримки.
8. Rand Corporation. (2023). The Changing Character of Infantry Combat in High-Intensity Warfare. бою.
9. Согорін А.А., Бірюков О.І. Сучасні технології НАТО у вогневій підготовці. «Національні інтереси України»: науково-практичний журнал. № 7(12) 2025. С. 260-270. DOI: 10.52058/3041-1793-2025-7(12)-260-269
10. Согорін А.А., Атаманенко І.О. Стандарти НАТО в формуванні вогневої компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів в Україні. «Національні інтереси України»: науково-практичний журнал. № 8(13) 2025. С. 328-336. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8\(13\)-328-336](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8(13)-328-336)
11. Согорін А.А., Бірук А.І., Ніконенко І.М., Перспективи використання штучного інтелекту у вогневій підготовці курсантів. «Національні інтереси України»: науково-практичний журнал. № 9(14) 2025. С. 425-439. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-9\(14\)-425-439](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-9(14)-425-439)